

Impressie van het broedgedrag bij een paartje “webcam-torenvalken”

Gejo Wassink

inleiding

Als je aan een willekeurige voorbijganger vraagt welke van de partners bij vogels de eieren uitbroedt, zal deze waarschijnlijk antwoorden : “Het vrouwtje natuurlijk”. Maar zo natuurlijk is dat niet, want er zijn ook vogelsoorten waarbij beide partners elkaar afwisselen tijdens het broeden. Dit is ook het geval bij de torenvalk. De vraag is echter of er sprake is van een eerlijke verdeling ? De webcamobservatie bij de torenvalken uit dit artikel gaven hier een duidelijk antwoord op.

foto 1. afwisseling van de wacht; man (achter) en vrouw op de plank voor de nestingang,

dergelijke teldagen. De forumleden maakten afspraken wie er 's morgens vroeg 'moest' opstaan om toch vooral de eerste wisseling niet te missen. 's Nachts zat het vrouwtje in of voor de nestkast (ervoor tijdens de eilegperiode). De eerste wisseling van de wacht was de aflossing van het mannetje 's morgens vroeg. Er werd geobserveerd totdat het vrouwtje 's avonds weer op de eieren ging zitten, en het mannetje zich niet meer liet zien.

resultaten

Al snel was duidelijk dat bij de torenvalken beide partners broedden. Het vrouwtje nam echter wel de meeste tijd voor haar rekening (74,3% van de totale broedtijd), terwijl het mannetje voornamelijk zorgde voor de verdediging van het nest en het aanbrengen van voedsel. Het mannetje nam de resterende 25,7% van de broedtijd voor zijn rekening.

Meestal werd er zo'n 15 keer per dag gewisseld tussen man en vrouw.

Opvallend was het hoge aantal wisselingen op 12 april (30 keer). Deze dag was bijzonder onrustig, en ook de eieren waren relatief lang (45 minuten) alleen. De valken waren erg druk met het verjagen van de kauwen, die steeds belangstelling toonden voor de nestkast.

methode

Wisselingen van de wacht tussen mannetje en vrouwtje									
Bijgehouden om de 4 dagen									
datum	12-4-2007	16-4-2007	20-4-2007	24-4-2007	28-4-2007	2-5-2007		totaal	gem.
observatieperiode	6:36-17:36	5:29-17:38	6:21-20:25	6:29-17:18	6:16-17:50	6:05-20:45			
observatietijd (min.)	660	729	844	648	694	880		4455	742,5
aantal wisselingen	30	18	16	16	14	14		108	18,0
broedduur V (min.)	446	536	660	379	541	690		3252	542,0
broedduur M (min.)	157	176	184	269	153	190		1129	188,2
gem. V (min.)	40	30	94	54	90	115		423	70,5
gem. M (min.)	14	10	23	33	22	27		129	21,5
langst V (min.)	114	116	184	94	202	317			
langst M (min.)	39	36	59	56	54	48			
verhouding M:V	1:2,8	1:3	1:3,5	1:1,4	1:3,5	1:3,6			1:3,3
ei alleen	45	9	2	5	0	26		87	14,5

Om de broedwisselingen in kaart te brengen, werd om de 4 dagen een 'teldag' georganiseerd. In totaal waren er 6 van

Tabel 1. broedafwisseling tussen mannetje en vrouwtje

Gemiddeld zat het vrouwtje zo'n 70 minuten achter elkaar op de eieren. Het mannetje deed dat slechts 21 minuten. Er waren echter flinke uitschieters; zo was het record van moeder torenvalk maar liefst 317 minuten broeden achter elkaar (ruim 5 uur dus). Het mannetje hield het maximaal 59 minuten vol. Opvallend was het feit dat het vrouwtje op 24 april relatief weinig tijd aan het broeden besteedde en haar partner juist wat langer op de eieren zat. Op de "normale" dagen broedde het vrouwtje ruim 3 keer zo lang als het mannetje.

Als de heer des huizes het vrouwtje kwam aflossen, bracht hij regelmatig een muis mee. Deze prooi werd dan door het vrouwtje overgenomen en buiten het zicht van de camera's opgegeten. Het mannetje ging dan op de eieren zitten.

Vaak maakten de vogels "zachte" geluidjes als ze bij elkaar waren. Veel

Hierbij moet ik dan wel vermelden dat veel forumleden vrouwtjes waren !

Een opvallend detail tijdens de broedtijd was de manier waarop beide vogels de eieren rangschikten. Het vrouwtje legde de eieren veelal in een cirkel, terwijl het mannetje ze rangschikte als op een dobbelsteen (twee rijen van drie dus). Verder hebben we kunnen waarnemen dat de broedende vogels af en toe gingen "staan" boven de eieren. Dit gebeurde met name op erg warme dagen.

Dat nestkasten op boerenerven erg in trek zijn hebben de webcam-observaties nog eens duidelijk onderstreept. Op 7 april kwam er in het donker een kerkuil voor het invlieggat zitten en gluurde langere tijd naar binnen. Het vrouwtje van de torenvalken stond op en krijste. De kerkuil vloog toen weg.

forumleden spraken over lieve- of vertederende geluidjes. Verder leek het er telkens sterk op dat de broedende vogel op een gegeven moment de partner riep. Met name het mannetje begon daar veelal al na een kwartier mee. Gekscherend wemelde het dan van de opmerkingen over mannen die ongeduldig zouden zijn.

Foto 1: Kerkuil is geland op aanvliegplankje en loert naar binnen

In de nacht van 15 op 16 april verscheen om ongeveer 4.00 uur de kerkuil opnieuw. Het broedende vrouwtje van de torenvalken schrok en vloog wild de kast uit. Hierop liep de kerkuil de nestkast

foto's August Wolters

foto's Claudie Nijman

binnen, krabbelde wat in de houtspaanders en trapte daarbij op de torenvalkeieren. Nadat de uil al een tijdje vertrokken was, keerde de torenvalk om 5.30 uur terug.

Discussie/samenvatting

De eieren werden door beide partners bebroed, door het vrouwtje ongeveer 3 keer zo lang als het mannetje. Per dag

Foto 2: De kerkuil drong zelfs de kast binnen

Maar de kerkuil liet het hier niet bij. Op 17 april kwam de uil om 5.40 uur opnieuw de nestkast binnen. Er volgde een hevig gevecht, waarbij de beide vogels elkaar langere tijd vastgrepen met de klauwen. Uiteindelijk vertrok de kerkuil. Het vrouwtje van de valken scharrelde vervolgens alle eieren weer bij elkaar. Tijdens het gevecht waren deze namelijk door de hele kast geslingerd. Af en toe was zelfs hoorbaar hoe eieren tegen de wand van de nestkast knalden.

Verder waren er geregeld kauwen die interesse toonden voor de kast. In de broedfase was de mannetjesvalk vaak druk met het verjagen van deze vogels. Bij de steenuilkast is de kerkuil overigens ook op bezoek geweest. Hier kwamen de kauwen ook in de kast, evenals holenduiven en een gekraagde roodstaart. Deze laatste werd in de kast gegrepen door het mannetje van de steenuilen.

werd zo'n 15 keer gewisseld, maar op 12 april werden 30 wisselingen geconstateerd. Ook werden de eieren die dag veel langer alleen gelaten dan normaal. De oorzaak daarvoor is niet helemaal duidelijk, maar mogelijk hebben de kauwtjes er mee te maken gehad die steeds in de buurt van de kast rondvlogen. Het mannetje was vaak druk met het verjagen van andere vogels, maar mogelijk waren de kauwen deze dag extra lastig. De taken waren dus duidelijk verdeeld: het vrouwtje zorgde voornamelijk voor het broeden en het mannetje voor het voedsel en de verdediging van het nest. Daarnaast nam het mannetje een deel van de broedzorg op zich.

Tijdens de broedtijd werd het vrouwtje tot 4 keer toe gestoord door een kerkuil. Hierbij kwam het een keer tot een heus gevecht. Uiteindelijk heeft de torenvalk stand gehouden en is de kerkuil weer vertrokken. Dat valken goed in staat zijn

hun nest te verdedigen wisten we overigens al. Zelfs jonge torenvalken doen dat al als we komen ringen, met name als ze de leeftijd van 3 weken gepasseerd zijn. Ze gooien zichzelf dan op de rug en grijpen met de klauwen wat ze grijpen kunnen.

foto 3: Gevecht met de Kerkuil

Overigens heeft het gevecht in de kast bewezen dat de eieren wel tegen een stootje kunnen. Via de microfoon in de kast was goed te horen dat de eieren tegen de wand van de kast 'knalden' tijdens de wilde vechtpartij. Desondanks zijn later 5 eieren uitgekomen en ook is het nog maar de vraag of het zesde ei vanwege dit voorval niet resulteerde in een jong. We treffen namelijk regelmatig eieren aan die niet uitkomen. De oorzaken kunnen verschillend zijn; onbevruucht, niet goed gekeerd of te veel afgekoeld enz. Bij de resultaten wordt het verschil in rangschikken van de eieren tussen mannetje en vrouwtje genoemd. We hoeven natuurlijk niet altijd een verklaring voor dergelijke details te hebben, maar het zou te maken kunnen hebben met het feit dat een vrouwtjes valk een tikkeltje groter is dan een mannetje. Mogelijk kan het mannetje de 6 eieren niet goed bedekken als deze in een cirkel liggen en legt ze daarom drie aan drie. Maar mogelijk is de rangschikking van de eieren ook gewoon

individueel afhankelijk. Goed te zien was ook dat de eieren regelmatig werden gekeerd. Dat doen alle broedende vogels. Hierdoor wordt voorkomen dat de dooier vastkleeft aan de eischalvliezen, waardoor het gevaar bestaat dat het embryo zich niet goed kan ontwikkelen. In dit licht bezien

zijn ook de observaties interessant waarbij de broedende vogel op warme dagen boven de eieren ging staan. Het is niet ondenkbaar dat het in de kast dusdanig warm was geworden, dat het nodig was om de eieren juist wat verkoeling te geven in plaats van ze warm te

houden. Voor een optimale ontwikkeling van het embryo is een constante temperatuur en vochtigheid namelijk belangrijk. In de beginfase, toen het legsel nog niet compleet was, werden de eieren nog niet volop bebroed. Wel werd er vanaf het derde ei duidelijk langer op de eieren gezeten dan daarvoor. Veel waarnemers maakten zich zorgen over de afkoeling van de eieren. Als het embryo zich echter nog niet heeft ontwikkeld is het geen probleem dat de eieren wat afkoelen. Zodra er zich echter "echte kuikentjes" hebben ontwikkeld is een constante temperatuur en vochtigheid wel belangrijk. Ook al was natuurlijk wel al het een en ander bekend over het broedgedrag van torenvalken, de observaties van het forum hebben exact alle details in beeld gebracht betreffende de broedwisselingen en broedgedrag van dit valkenpaar. Omdat het echter slechts om het gebeuren van 1 broedpaar handelt, is het aanbevelenswaardig dit soort onderzoeken in de toekomst te herhalen. Op deze manier kunnen dan uitspraken worden gedaan over het gedrag van de gemiddelde torenvalk.